

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อเจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2534 โรงเรียนบ้านหนองงา ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 48 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2534 โรงเรียนบ้านหนองงา ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน และกลุ่มทดลองจะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโปรแกรมที่กำหนดขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมทำกิจกรรมตามปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม เป็นโปรแกรมที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง จำนวน 12 โปรแกรม โดยผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายและกิจกรรม ซึ่งเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมของโปรแกรม และได้้นำโปรแกรมนี้ไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2534 ของโรงเรียนบ้านเนินไม้แดง ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมในเรื่องความยากง่าย ลำดับขั้น การใช้ภาษา เวลา และอุปกรณ์ที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จากนั้นนำโปรแกรมไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงนำโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มไปดำเนินการวิจัย

2. แบบสอบถามวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ที่ ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์ (2524 : 65 - 68) ที่ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามวัดเจตคติเชิงจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจักษ์จันท์ (2520 : 251 - 252) ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์ ได้นำไปวิเคราะห์เลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงและหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของคอนบาค (Cronbach) ตลอดจนหาความเที่ยงตรงโดยวิธี Face Validity แล้วผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ที่ ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์ ปรับปรุงมาทำการหาค่าความเชื่อมั่นอีกครั้งหนึ่ง ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84

วิธีดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนบ้านหนองงา ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีเกณฑ์ว่าต้องเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เลือกไว้ดังกล่าว เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และนักเรียนเหล่านี้จะได้รับการสุ่มอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเข้ากลุ่มทดลอง (Experiment Group) และกลุ่มควบคุม (Control Group)

ในวันแรกของการทดลองนักเรียนทั้งสองกลุ่มจะได้รับการทดสอบ (Pre-test) ด้วยแบบสอบถามวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ หลังจากนั้นจะมีเฉพาะกลุ่มทดลองเท่านั้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ สำหรับกลุ่มควบคุมนั้นจะได้รับการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) และหลังการทดลอง (Posttest) ด้วยแบบสอบถามวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์เท่านั้นจะไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแต่อย่างใด

สำหรับขั้นตอนการทดลองนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งการทดลองออกเป็น 5 ระยะคือ

ระยะที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนและการยอมรับตนเอง จะเริ่มในสัปดาห์แรกคือ วันจันทร์ที่ 6 มกราคม 2535 และวันพฤหัสบดีที่ 9 มกราคม 2535 เป็นระยะที่ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้นำกลุ่ม ชี้แจงจุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยกำหนดในกิจกรรมครั้งที่ 1-2

ระยะที่ 2 การสร้างเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ จะเริ่มในสัปดาห์ที่ 2-4 คือ วันจันทร์ที่ 13, วันพฤหัสบดีที่ 16, วันจันทร์ที่ 20, วันพฤหัสบดีที่ 23 และวันจันทร์ที่ 27 มกราคม 2535 เป็นระยะที่ผู้นำส่งเสริม สนับสนุนและ

ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิด ความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำ กิจกรรม ซึ่งจะนำไปสู่การรับรู้ แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านการสร้างเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยกำหนดในกิจกรรมครั้งที่ 3-7

ระยะที่ 3 การเห็นคุณค่าของตนเอง จะเริ่มในสัปดาห์ที่ 4 และ 5 คือ วันพฤหัสบดีที่ 30 มกราคม และวันจันทร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ 2535 เป็นระยะที่ผู้ช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับโดยการให้นักเรียนวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้จากกิจกรรมที่ร่วมกันทำ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนซึ่งกันและกัน นักเรียนจะระลึกถึงความคิดของตนที่ได้กระทำมา ทำให้เกิดความภูมิใจ และเห็นคุณค่าของตนเอง โดยกำหนดในกิจกรรมครั้งที่ 8 และ 9

ระยะที่ 4 ควรสำรวจตนเองและพัฒนาตนเอง จะเริ่มในสัปดาห์ที่ 5 และ 6 คือวันพฤหัสบดีที่ 6 และวันจันทร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2535 เป็นระยะที่ให้สมาชิกสำรวจตนเองว่ามีสิ่งบกพร่อง หรือยังขาดจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ด้านใดบ้าง โดยให้นักเรียนช่วยกันคิดกิจกรรมขึ้นมาเอง เพื่อแก้ไขและพัฒนาจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ที่ส่วนใหญ่ยังขาดอยู่ แล้วผู้นำและนักเรียนช่วยกันอภิปราย สรุปเป็นกฎเกณฑ์ของตนเอง เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยกำหนดในกิจกรรมครั้งที่ 10 และ 11

ระยะที่ 5 การประเมินผลตนเอง จะเริ่มในสัปดาห์ที่ 6 คือวันพฤหัสบดีที่ 13 กุมภาพันธ์ 2535 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เป็นระยะที่ให้นักเรียนประเมินผลตนเองจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยกำหนดในกิจกรรมครั้งที่ 12

หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมเสร็จแล้ว 1 สัปดาห์ คือในวันพฤหัสบดีที่ 20 กุมภาพันธ์ 2535 กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จะได้รับการทดสอบเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ (Posttest) ด้วยแบบสอบถามวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของ ประเสริฐศรี เอือนครินทร์

เช่นเดียวกับวันแรกของการทดลอง (Pretest) แล้วนำคะแนนของทั้ง 2 กลุ่มที่ได้จากการสอบวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์มาทำการวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ก่อนการทดลอง (Pretest) ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. เปรียบเทียบคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
3. เปรียบเทียบคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์หลังจากทดลอง (Posttest) ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลที่สำคัญดังนี้

1. กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ ก่อนการทดลองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพื้นฐานความมีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน
2. กลุ่มทดลองมีคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่กลุ่มควบคุมมีคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือความมีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองแตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างเด่นชัด แต่สำหรับกลุ่มควบคุมนั้นความมีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

3. กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ภายหลังการทดลองของกลุ่มทดลองแตกต่างกับค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ก่อนหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม (ดูตาราง 3, 4) จึงกล่าวได้ว่า ภายหลังการทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มแก่กลุ่มทดลองแล้ว กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างเด่นชัด คือ กลุ่มทดลองมีเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงกว่ากลุ่มควบคุม

อภิปรายผล

การศึกษาทดลองครั้งนี้เป็นการทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยเปรียบเทียบผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มกับการไม่ใช้กิจกรรมกลุ่มว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองทั้งสองกลุ่มมีพื้นฐานจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ก่อนดำเนินการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเท่ากับ 76.47 และ 76.667 ซึ่งจากการเปรียบเทียบโดยใช้ t-test ปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มมีเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่หลังจากการใช้กิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มทดลองแล้ว ปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์มากกว่ากลุ่มควบคุม คือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์หลังการทดลองเท่ากับ 84.067 ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์เท่ากับ 74.600 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ากิจกรรมกลุ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวบุคคล

จึงมีผลให้เจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของผู้ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้น ผลการทดลองครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรศักดิ์ โสขุ (2530 : 57)

ที่ทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการทดลองสรุปได้ว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองของ มานะ สอนสารี (2530 : 59)

ที่ได้ทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการทดลองสรุปได้ว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นจึงสรุปผลการทดลองครั้งนี้ได้ว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกัน ซึ่งตรงกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ข้อสังเกตจากการทดลองครั้งนี้ในเรื่องของโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้เห็นทั้งพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความซื่อสัตย์และไม่ซื่อสัตย์ กล่าวคือ สร้างโปรแกรมที่มีกิจกรรมแสดงถึงความซื่อสัตย์ ซึ่งจะทำให้เกิดความภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และได้รับการยอมรับจากสังคม และโปรแกรมที่มีกิจกรรมแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งจะทำได้รับการตอบสนองในทางที่ถูกลงโทษหรือไม่ยอมรับจากสังคม ซึ่งผลจากการใช้กิจกรรมกลุ่มในการทดลองครั้งนี้ปรากฏว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติในทางที่แสดงถึงการมีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ความซื่อสัตย์ต่อกฎ ระเบียบ จารีต ประเพณี กฎหมาย วัฒนธรรม และความซื่อสัตย์ต่อสังคมมากขึ้น ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัด ดังที่ พิชรี วรกวิน

(2522 : 149 - 150) ได้กล่าวถึงผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มไว้พอสรุปได้ว่า หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะมีผลทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ เพราะการได้เข้ากลุ่มนั้นเป็นการแสดงถึงการยอมรับจากกลุ่ม เกิดความภาคภูมิใจ ความอบอุ่น และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า อภิทธิพลของกลุ่มมีผลทำให้สมาชิกและกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ เพราะกลุ่มมีอิทธิพลต่อสมาชิกทุกคน ในความรู้สึกที่เป็นพวกพ้องกัน จะทำให้ชักชวนได้ง่ายกว่าบุคคลที่ไม่รู้จักกันหรือคุ้นเคยกัน ดังนั้นโอกาสที่จะทำให้บุคคลในกลุ่มเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้นย่อมเกิดจากอิทธิพลของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2528 : 11 - 12) ที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มไว้ สรุปใจความสำคัญได้ว่า การสร้างเสริมและปลูกฝังจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพนั้น ควรจัดกิจกรรมแนะแนวขึ้นในโรงเรียน โดยใช้ทักษะกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และส่งผลให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และเจตคติได้

ผู้วิจัยยังพบว่า ลักษณะโครงสร้างเนื้อหาของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มที่นำมาฝึกมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการทดลองครั้งนี้ กล่าวคือโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มที่นำมาฝึกจะใช้เทคนิคของกิจกรรมกลุ่มในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง การอภิปราย สถานการณ์จำลอง เทคนิคเหล่านี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น ค้นหาสับสนด้วยตนเอง มีความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำนั้น ซึ่งจะนำไปสู่การรับรู้ แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาได้เป็นอย่างดี และสามารถดึงดูดใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม จึงไม่ทำให้เกิดการเบื่อหน่าย ดังที่ทองเรือน อมรัชกุล (2523 : 31 - 33) บุนหา วชิระศักดิ์มิ่งคล (2526 :

38 - 39) ทิศนา แหม่มณี และคนอื่น ๆ (2522 : 201 - 202) และ
 พรหมราช ทวีพระประภา (2529 : 5 - 7) ได้กล่าวถึงเทคนิคที่สำคัญของ
 กิจกรรมกลุ่มไว้สอดคล้องกันพอสรุปได้ว่า ในการทำกิจกรรมกลุ่มใด ๆ ก็ตามจะใช้
 เทคนิคต่อไปนี้ไม่เทคนิคใดก็เทคนิคหนึ่ง หรือหลาย ๆ เทคนิครวมกัน เช่น เกม
 บทบาทสมมุติ การศึกษารายกรณี สถานการณ์จำลอง ละคร ฯลฯ เทคนิคเหล่านี้
 จะสามารถสร้างประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนได้เป็นอย่างมาก ซึ่งผู้เรียนจะสามารถ
 ค้นพบสิ่งต่าง ๆ ที่มีความหมายแก่ตัวเอง และสามารถทดสอบคุณค่าของประสบการณ์
 ได้ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลง อันจะส่งผล
 ให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และเจตคติได้
 อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เทคนิคของกิจกรรมกลุ่มสามารถทำให้
 เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ และเป็นหนทางให้สมาชิกและกลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์อย่าง
 มีประสิทธิภาพ

การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจากการทดลองครั้งนี้ทำให้สมาชิกที่ได้เข้าร่วม
 กิจกรรมกลุ่มมีการยอมรับซึ่งกันและกัน การเปิดเผยตนเอง และช่วยให้สมาชิกได้
 สำนวญตนเอง พร้อมทั้งจะรับการเสนอแนะจากสมาชิกคนอื่น ๆ และหาทางแก้ไขใน
 สิ่งที่สมาชิกต้องการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นผลให้สมาชิกเกิดเจตคติเชิงจริยธรรม
 ด้านความซื่อสัตย์ในตนเองขึ้นมาได้ ดังที่ โรเจอร์ส (มัลทนา อังตระกูล.
 2524 : 24 ; อ้างอิงมาจาก Rogers. 1970 : 121 - 122) ให้แนวคิด

เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มไว้ พอสรุปแนวคิดที่สำคัญได้ว่า การเข้าร่วม
 กิจกรรมจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านเจตคติ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น บุคคลจะ
 ยอมรับตนเอง เข้าใจตนเอง และมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่ง บุหงา วิษระศักดิ์มงคล
 (2526 : 39 - 40) ได้ยืนยันเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมไว้อีก สรุปได้ว่า
 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะทำให้บุคคลพัฒนาทางด้านการใช้สติปัญญา พัฒนาทาง
 ด้านทักษะ และพัฒนาทางด้านเจตคติ จากการได้พัฒนาทางด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะ

ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาตนเองให้มี
 ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2515 : 30 - 31) ยังได้
 กล่าวถึงการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มไว้สอดคล้องกันอีก พอสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า
 หลังจากสมาชิกกลุ่มได้เข้าร่วมกลุ่มแล้วจะทำให้สมาชิกได้รับทักษะในด้านต่าง ๆ
 เช่น ทักษะในการติดต่อสื่อสาร ทักษะในการตัดสินใจแก้ปัญหา ทักษะในการวิจารณ์
 วิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ และทักษะในการพัฒนาตนเอง

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กล่าวได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถทำให้สมาชิกกลุ่ม
 มีเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น
 ยอมรับฟังเหตุผล ความคิดเห็น เคารพในสิทธิหน้าที่ของกันและกัน และทราบถึง
 ความรู้ความสามารถของกันและกัน ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีหนึ่ง
 ที่มีประโยชน์ต่อสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างแน่นอน สามารถนำไปประยุกต์
 ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจเต็มใจของ
 สมาชิกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างแท้จริง

✕ ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. โรงเรียนประถมศึกษาทุกระดับชั้นควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะ
 กระบวนการกลุ่มให้กับนักเรียนทุกคน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานกลุ่ม
 มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง หรือเหมาะสมในเรื่องการดำเนินงานกลุ่มเกิดทักษะ
 การทำงานกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ สามารถปฏิบัติตามที่รู้และเข้าใจอย่างต่อเนื่องจน
 เกิดเป็นทักษะที่ชำนาญ

2. ควรจัดอบรมและให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียนประถมศึกษาต่าง ๆ
 เกี่ยวกับการใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือให้ครูเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและ
 การทำงานของตน

3. ครูแนะแนวในระดับประถมศึกษา ควรจะใช้กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการแนะแนวนักเรียน เช่น การปฐมนิเทศ การจัดกิจกรรมโฮมรูม การจัดกลุ่มพัฒนา และปลูกฝังลักษณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้แก่นักเรียน

* ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์กับชั้นประถมศึกษาอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อศึกษาดูว่าจะได้ผลเช่นเดียวกับการทดลองครั้งนี้หรือไม่
2. ควรศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม เช่น เพศ อายุ และระดับสติปัญญา เพื่อจะได้ทราบว่าตัวแปรดังกล่าวมีส่วนทำให้ผลของกิจกรรมกลุ่มแตกต่างกันหรือไม่
3. ควรทดลองเปรียบเทียบลักษณะการจัดกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มที่มีสมาชิกคุ้นเคยรู้จักกันมาก่อน กลุ่มที่มีสมาชิกยังไม่คุ้นเคยหรือรู้จักกันมาก่อน และกลุ่มที่มีสมาชิกผสมกันระหว่างผู้ที่เคยรู้จักกันมาแล้วกับยังไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เพื่อศึกษาดูว่ากลุ่มแบบไหนให้ผลอย่างไร เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

* ข้อเสนอแนะบางประการในการนำกิจกรรมกลุ่มไปใช้

1. ผู้นำกลุ่มควรได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักการ วิธีการ เทคนิค ตลอดจนลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมกลุ่มให้เข้าใจ และทดลองปฏิบัติจนเกิดทักษะความชำนาญ
2. ผู้นำกลุ่มควรฝึกฝนตนเองให้มีคุณลักษณะและบุคลิกภาพที่พึงประสงค์

เช่น มีอารมณ์ขัน เป็นคนใจเย็น หนักแน่น อดทน มนุษย์สัมพันธ์ดี ใจกว้าง มองโลกในแง่ดี ฯลฯ เป็นต้น

3. สถานที่ในการทำกิจกรรมกลุ่มควรเอื้ออำนวยให้มีการเคลื่อนไหวได้ ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมผู้นำกลุ่มสามารถเดินไปมาได้สะดวก เพื่อสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกได้อย่างทั่วถึงกัน

